

TÜRKÇEDEKİ KELİME TÜRETME ÖZELLİKLERİNİN YAZILI ANLATIMLARINA YANSIMASI

Yrd. Doç. Dr. Özay KARADA *
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KURUDAYIO LU**

ÖZ: Türkçenin morfolojik yapısından kaynaklanan kelime türetme özelliği anlam ve anlatma becerileri açısından büyük önem taşımaktadır. Kelime kök ya da gövdelerinden yapımları marifetiyle yeni kelimeler türetebilmek, kelime hazinesi genişliğini olumlu yönde etkilemektedir. Araştırmanın amacı, Türkçenin kelime türetme özelliğinin ilköğretim öğrencilerinin yazılı anlatımlarına yansımaları hakkında fikir sahibi olabilmektir.

Araştırmada, ilköğretimin her sınıf düzeyi için oluşturulmuş kelime sıklık listelerinden faydalanılmıştır. Her sınıf düzeyi için sıklık listelerinden öğrencilerin en sık kullandıkları, 500 kelime alınmıştır. Çalışmanın amacı, uygun olarak sıklık listelerinden elde edilen toplam 4000 kelime yapısına göre incelenmiş yapımları bulunan türemiş kelimelerin seviyelerine göre sıklık ve aldıkları eklerin türüne, sayısına, sıklık ve yüzdeleri göre çözümlenip yorumlanmıştır.

Genel olarak araştırmada, ilköğretimin bütün sınıf düzeylerinde toplam 715, birbirinden farklı 325 türemiş kelimenin kullanıldığı; 44 farklı yapımla kelime türetildiği; fiilden isim yapan eklerin toplamda kullanıldıkları yapımların yarısından fazla ve sayı olarak en az fiilden isim yapan eklerin (2 ek kullanılmıştır) kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dil eğitimi, morfoloji, kelime türetme, yapımları, kelime hazinesi.

The Reflection of the Principles of Turkish Word formation on The Writings of Primary School Students

ABSTRACT: The characteristic of deriving new words of Turkish due to its morphological structure has a great emphasis on understanding

* Cumhuriyet Üni. E t. Fak. Türkçe E t Böl. ozaykaradag@gmail.com

** Çanakkale Onsekiz Mart Üni. E t. Fak. Türkçe E t Böl. mkurudayi@hotmail.com

and explaining abilities. Being able to derive new words from roots and stems of the words with the help of morphemes affect the vocabulary stock positively. The purpose of the study is to get an opinion about the reflection of the characteristics of deriving new words of Turkish on written explanations of elementary students.

In the study, word frequency lists, which were formed specifically for each grade level, are used. The most frequent 500 words for each grade are taken from word frequency lists. Total 4000 words that were taken from frequency lists have been examined according to its structure, derived words that have morphemes have been classified according to grade levels and they have been analyzed and interpreted according to the kinds, numbers, frequencies and percentages of morphemes.

In the study, it has been found out that in all grade levels of elementary school; total of 715 words of which 325 different derived words are used; along with word derivations of 44 different morphemes; suffixes that make nouns from verbs are equivalent to the half of the total morphemes used (22 suffixes used) and the least used ones are the suffixes that make verbs from nouns (2 suffixes only).

Key Words: Language education, morphology, word derivation, morpheme, vocabulary.

1. Giri

Anlamlar dünyas,n,n dile yans,mas, büyük oranda kelimelerle gerçekleşir. Bir kelime bilmek, bir anlama sahip olmak,r. Sahip olunan kelimeler gündeme geldi inde, esasen, ne kadar anlama sahip olundu u sorgulanmaktadır,r. Bu durum hem diller hem de bireyler için geçerlidir.

Farklı, yaklaşımlar, tarzlar,na göre de iki tanımılar, bulunsa da kelime k,sa ve öz olarak *öz Zihinde belli bir kavram, karışık,layan veya kavramlar aras,ndaki ili kiyi sa layan ve ba lam içerisinde kullan,lmaya haz,r ó çekimlenmemi - birimlerdirö* (Kuruday,olu-Karada 2005: 307) eklinde tanımlanabilir. Bu anlamda, kelime bilmek, Türkçe konu an bir ki i için, kelime öğrenmek ya da kelime türetmekle mümkün olabilir. Bir anlam, karışık,layan yeni bir kelime farklı, öğrenme yollarıyla kelime hazinesine kazandı,r,labılır. Birçok dilde, anlamlar, dil birimleriyle karışık,laman,n yaygın yolu budur. Türkçe ve benzer yapıdaki dillerde ise, bu yol kullan,lmakla birlikte, bundan daha ilkel olarak, anlam, karışık,layan yeni kelimeler mevcut kelimelerden türetilir.

Anlam, türetme yoluyla karışık,lama imkân,, eklemeli diller için söz konusudur. Bilindiği gibi, *öz Türkçe son ekli eklemeli bir dildirö* (Ergin 2002: 7). Eklemeli dillerde kelime kökleri sabit kalmakta, sona gelen ekler vasıtasıyla ya yeni kelimeler türetilmekte ya da ekli kelime ile söz içinde yer alan diğer kelimeler aras,nda ili ki kurulmaktadır,r. Bir başka deyişle, ekler yardımıyla ya yeni anlamlar, karışık,layan yeni kelimeler türetilmekte ya da anlamlar aras,nda farklı, ilkel kiler kurulmaktadır,r. Kelime

köklerine türetme göreviyle eklenen ekler yap,m eki, i letme göreviyle eklenen ekler çekim eki ad,n, almaktadır.

Kelime türetme, kelime kök ve gövdelerine yap,m ekleri eklemek suretiyle gerçekleşir. Kök, *ökelimelerin bütün yap,m ve çekim eklerini ç,kard,ktan sonra ayr,lamayan ve esas (temel) anlam, ta ,yan bölümüdür* (Korkmaz 1992: 104). Kelimelerin türemi biçimleri olan gövdeler (Korkmaz 1992: 75) de tekrar yap,m eki alarak yeni bir türemi kelime oluşturabilir. *öKelime kök ve gövdelerine getirilerek yeni kavramlar,n yans,t,lmas,n,, kavramlara kar ,l,k yeni kelimeler yap,lmas,n, sa layan ekölelere de* (Korkmaz 1992: 171) yap,m eki ad, verilir.

Türkçede kelime türetme, addan ad türetme, fiilden ad türetme, addan fiil türetme, fiilden fiil türetme olmak üzere dört farklı şekilde gerçekleşir. Yap,m ekleri de, buna bağlı olarak Fiilden Fiil Yap,m Eki (FFYE), simden Fiil Yap,m Eki (FYE), simden sim Yap,m Eki (FYE), Fiilden sim Yap,m Eki (FYE) olarak adlandırılır. Avcıoğlu (2008) da belirttiği gibi, yap,m ekleri, eklendiği yapıya isim veya fiil olmasına ve türemi kelimenin de fiil veya isim olması, esasına göre s,n,f-land,r,lm, t,r

Kelime türetmede kök kelimeler büyük önem taşır. *öKökler dilin oluşma devrinde yarat,lm, olan anlamlı, ögelerdir. Yeni kök yap,lamaz* (Korkmaz, 2003: 9). Bu durum önemli bir s,n,r,l,k gibi görünse de Türkçede bulunan 150'den fazla yap,m eki (bk. Korkmaz, 2003) ve bir köke birden fazla yap,m ekinin eklenebilmesi, Türkçenin kelime türetme gücü bakımından ne kadar zengin olduğunu ortaya koyar.

Kelime türetme aç,s,ndan gözden kaç,r,lmaması, gereken bir bağlamda yabancı dillerden Türkçeye giren kelimelerden yap,m ekleri vasıtasıyla yeni kelimeler türetme durumlarıdır. Sadece Türkçe kelime köklerinden değil, bu tip kelimelerden de yeni kelimeler türetilmektedir. Yabancı bir dilden Türkçeye girmiş bir kelime (kitap) kök olarak değerlendirilmekte ve yap,m eki (-l,k) alarak yeni bir anlam, (kitaplı,k) kar ,layabilmektedir.

Türemi kelime yeni bir anlam, kar ,lamakla birlikte kelime kökü ile anlamsal bağ ,n, tam olarak yitirmemektedir. Hac,emino luoğlu (1991: 181) göre Türkçedeki kökler *öfaz,r verilmiş ö kelimelerdir*. O sebepten kök kelimeler ile temsil ettiği kavram ve nesnelere arasında her hangi bir bağlantı ba lantı, dü ünülemez. Fakat türemi kelimelerde söz ile nesne arasında mutlaka bir bağlantı ba lantı,s, vardır. Çünkü sonradan yapılmış, bütün türemi kelimeler art,k insan zekâs,n,n eseridir. Bu durumda, kelime kökü nedensizken (Saussure 1996) kelimenin türemi biçimi, kelime kökü ile anlamsal bağ , koruduğu için, k,smî nedenli hale gelmektedir. Bayravoğlu (1998: 72) da belirttiği gibi morfoloji yoluyla, yani kelime

türetmeyle sebeplilik daha do rusu k,smen sebeplilik sa lanmaktadır. Kelime türetme yoluyla ortaya ç,kan yar, nedenlilik durumu anlama ve anlatma sürecini olumlu etkilemektedir.

Kelime türetebilme imkân,n,n kelime hazinesi bak,m,ndan anlam, son derece büyüktür. u örnek bunu aç,klamak için yeterli olacaktır,r: Türkçe konu an bir ki inin kelime hazinesi örne in 1.000 kelime olsun. Bat, dillerinden birini konu an bir ki inin de kelime hazinesi 1.000 kelime olsun. Bu iki ki i, kelime hazinesi zenginli i aç,s,ndan kar ,la t,r,la-cak olsa hiç üphesiz Türkçe konu an ki inin kelime hazinesi daha zengindir. Türkçe konu an ki i sahip oldu u 1000 kelimededen hareketle yap,m eklerinin yard,m,yla binlerce kelime türeterek yeni anlamlar, anlatabilir ya da anlayabilir. Sözü edilen zenginlik Türkçenin morfolojik özellikleriyle ilgilidir.

Morfoloji bilgisinin kazan,lmas, dil edinimi sürecinin bir parças,- d,r. Dil edinimi sürecinde çocuk, bir yandan söz varl, ,n, olu tururken di er taraftan da dilin sistemini kazan,r ve e süreli olarak bunlar, kullan,r. Temel olarak bu sistemin kazan,lmas, okul öncesi dönemde gerçekleşir (Yap,c, 2004). Türkçeyi ana dili olarak ö renen bir çocuk kelime türetme ile ilgili bilgileri ve kurallar, da bu do al süreçte edinir. Çocuk dili bu bak,m,ndan oldukça ilginçtir. Bir çocuk *perukla* ilk kar ,la t, , zaman, *öperukö* kelimesini bilmedi i için, anlam, *ösaç+l,kö* olarak kendi türetti-i kelime ile kar ,lam, t,r. Bir ba ka çocuk *öturistikö* kelimesi yerine *öturist+likö* kelimesini kullanmay, tercih etmi tir. Günlük hayatta kar ,-la ,lan bu örnekler artt,r,labilir. Burada önemli olan çocuklar,n, ihtiyaç kar ,s,nda, geli imlerine ve birikimlerine ba l, olarak kurallara uygun kelime türetebilmeleridir.

Dil edinimi sürecinde gözlemlenen, kelime kök ya da gövdelerinden yeni kelime türetebilme yetene inin ilerleyen dönemlerde daha etkili kullan,lmas, gerekmektedir. Bu yetenek Türkçenin di er dillerin etkisinden korunmas, aç,s,ndan da önemlidir. Ancak bunun için *ömorfolojik fark,ndal,kö** ,n olu mas, gerekir.

Morfolojik fark,ndal,k kelime hazinesinin kullan,m,nda etkili olmaktadır,r. Kelime hazinesinin geli tirilmesi/zenginle tirilmesi dil e itiminin temel hedeflerindendir. Anlama ve anlatma becerilerinin kullan,m,nda kelime hazinesi belirleyici bir unsurdur. Bilindi i gibi kelime hazinesi kullan,m aç,s,ndan iki farklı özellik gösterir. Dinleme ve okuma s,ras,nda *öal,c, kelime hazinesiö*, konu ma ve yazma s,ras,nda *öüretici kelime*

* Morfolojik fark,ndal,k, Türkçenin ekil bilgisine sahip olma, bu yolla kelime türetme biçimlerini ve Türkçenin çekim özelliklerini bilme, anlama ve anlatmada bu özellikleri kullanabilme anlam,nda kullan,lm, t,r.

hazinesiö kullanılır. Alç, kelime hazinesi do al olarak üretici kelime hazinesini içermektedir. Konu ma ve yazmada kullanılan kelimeler hafızalarda en güçlü ba larla kaydedilmi olanlardır.

Kelime hazinesinin bu iki özelli ine göre morfolojik farkındalık, dinleme ve okumada karıla lan kelimelerin anlamlandırılması devreye girer ve kelimenin ekil özelliklerinin çözümlenmesi yoluyla anlam elde edilmesini sağlar. Konu ma ve yazmada ise, anlatma süreci aktarılacak istenen anlamdan hareketle kelime hazinesinin taranmasıyla ba lar ve anlam, do rudan karılayacak bir kelime bulunamadıkça morfolojik farkındalık, kelime kök ya da gövdelerinden anlam karılayabilecek yeni bir kelime türetme yolunu sunar. Eklemeli dil yapısında, gerek kelimelerin üretilmesinde, gerek algılanmasında beynin kelime organizasyonundaki i lemleri ile paralellik arz etmektedir. Türkçe kelime yapısında eklerin ve köklerin ayrıt edilebilir bir nitelik taşıması, beyinde anlama ve anlatma boyutunda kelime üzerinde gerçekle en i lemleri kolayla tırmaktadır (Onan, 2005: 296) Türkçenin morfolojik özellikleri yani ek kök ili kisini belirleyen düzenli kurallar, kelimeleri algılama ve tanımlamada belle in otomatikle mesinde önemli rol oynar.

Türkçenin kelime türetme özelli i, genelde söz varlığı, özelde kelime hazinesinin geli tirilmesi/zenginle tirilmesi için önemlidir. Schmitt-Maera (1997) dilin türetimsel özelliklerinin bilinmesi ile kelime hazinesinin geni li i arasındaki bağlantıyı ortaya koymuşlardır. Bertram ve arkadaşları, (2000) Türkçe ile ayn dil ailesine mensup Fincedeki kelime türetme eklerinin kelime hazinesine etkisini ara tırmışlar ve bunun kelime hazinesinin geli tirilmesinde büyük bir rol oynadığını ortaya koymuşlardır. Fince de Türkçe gibi Ural-Altay dil ailesine mensuptur. Bu gruptaki dillerin belli ba lı benzer özellikleri vardır (Aksan 2000: 1106-1113). Ekler vasıtasıyla yeni kelimeler türetilmesi özelli i bunlardan birisidir. Morfolojik bilinçlilik öğrencilerin kelimeleri kavramasına yardımcı olmaktadır. Finlandiya'da ilkö retim öğrencilerinin kelime hazinelerine morfolojik yapının etkisini inceleyen ara tırma bu açıdan önemlidir. Ek kök ili kisini bilen öğrenciler ayn kelime ailesindeki kelimeleri çarışım yolu ile kavrayabilmektedirler. Ayn zamanda morfoloji bilgisi, yeni karıla lan bir kelimenin anlamları, parçalara ayrılması ve anlam tahmin edilmesine yardımcı olmaktadır (Kuruday, o lu 2006: 501).

Kelime hazinesinde yer alan kelimeler için anlamsal yaklaşımlar söz konusudur. Ayn konu ile ilgili kelimeler ortak bir çarışım alanı, ba ka bir deyi le kavram alanı olurlar. Eklemeli dillerde kavram alanları, içinde yer alan kelimeler arasında biçimsel benzerlikler bulunmaktadır. Kelimelerin morfolojik bezerli i çarışım, güçlendirir. Kelime aileleri içinde çarışım en üst seviyeye çkar. Kelime aileleri, ayn kökten türemiş kelimelerden oluşur (Aksan 1971). Bir kökten farklı, ya-

p,m ekleriyle birçok kelime türetilbilir ve türemi kelimelerin her biri kelime köküyle anlam ili kisini korur. Türemi kelimelerin her biri farklı anlamlar, kar ,lamakla birlikte ortak kökten dolayı, birbirleriyle anlam ili kilerini sürdürür. Aksan (1993: 24630; 1996: 45647) Türkçenin bu gücünü say,sal dökümlerle göstermektedir. Yazar, bugün *sür-* fiil kökünden yüze yak,n, *gör-* kökünden 75 ve *tut-* kökünden de 65 sözcü ün kullan,ld, ,n, söylemektedir. *tut-* kökünden türetilmi kelimelerin olu turdu u kelime ailesi a a ,dad,r:

ötutmak, tutum, tutumlu, tutumluluk, tutumsuz, tutumsuzluk, tutku, tutkulu, tutu, tutulu, tutucu, tutuculuk, tutuk, tutukevi, tutuklama, tutuklu, tutuksuz, tutukluluk, tutuksuzluk, tutuklamak, tutuklanmak, tutuklanmaz, tutuklan, , tutuklatmak, tutuklatma, tutma, tutaç, tutak, tutam, tutamla-mak, tutamaç, tutamak, tutamaks,z, tutanak, tutar, tutarl,, tutars,z, tutar-l,l,k, tutars,zl,k, tutarak, tuturuk, tutu , tutu mak, tutu ma, tutu turma, tutu turmak, tutkun, tutkunluk, tutsak, tutsakl,k, tutmaç, tutkal, tutkalla-mak, tutkallama, tutkall,, tutkals,z, tutturmak, tutturaç, tutturma, tuttur-mal,k, tutturu , tutulma, tutulmak, tutulum, tutunmak, tutunma.ö

Türkçe e itiminde kelime hazinesi geli imi aç,s,ndan, morfolojik bilginin ö renciye kazand,r,lmas, gerekmektedir. İlkö retim e itimi s,ra-s,nda ö rencilerde morfolojik fark,ndal,k olu turulabilirse ö renciler, hem ilkö retim ça ,nda hem de ya amlar,n,n ilerleyen bölümlerinde an-lama ve anlatma becerilerini çok daha etkili kullanabilirler.

Morfolojik bilginin, farklı ya düzeylerinde, kelime hazinesine na-s,l yans,d, ,n,n belirlenmesi dil bilgisi ö retimi için yol gösterici olabilir. Dil edinimi sürecinden ba layarak çocuklarda Türkçenin morfolojik özel-liklerinin nas,l ekillendi i belirlenmeli, okul öncesi ve ilkö retim bo-yunca morfolojik fark,ndal,k olu turulmalı, ve geli tirilmelidir. Böylelikle ö renciler için daha zengin bir kelime hazinesinden söz edilebilir.

Bu çal, mada Türkçenin morfolojik yap,s,ndan kaynaklanan keli-me türetme özelli inin ilkö retim ö rencilerinin (1-8. s,n,flar) yaz,l, anla-t,m,lar,nda kulland,klar, kelime hazinesine nas,l yans,d, ,n, ortaya koy-mak için, ilkö retim ö rencilerinin yaz,l, anlat,m,lar,nda kulland,klar, türemi kelimeler tespit edilmi , bu kelimeler çözümlenerek kelime tü-retmede hangi yap,m eklerinin kullan,ld, , ortaya konmu tur.

2. Yöntem

Betimsel tarama modelinin benimsendi i bu ara t,rmada nitel ara -t,rma yöntemi ve içerik analizi tekni i kullan,lm, t,r. Ara t,rman,n evre-nini Türkiye'deki ilkö retim ö rencileri olu tururken, örneklemini yedi co rafi bölgede tesadüfî olarak belirlenen yedi il merkezi ve yedi ilçe merkezinde bulunan ilkö retim okulundaki 4.861 ö renci meydana ge-

tirmektedir. Bu ö rencilerin s,n,flara göre da ,l,m, u ekildedir: 1. s,n,f, 563; 2. s,n,f, 626; 3. s,n,f, 670; 4. s,n,f, 640; 5. s,n,f, 636; 6. s,n,f, 603; 7. s,n,f, 573; 8. s,n,f, 550.

Analiz edilecek veriler, Karada (2005) ve Kuruday,o lu (2005) taraf,ndan ilkö retim ö rencilerinin yaz,l, anlat,mlar,ndan elde edilen kelime s,kl,k listelerinden al,nm, t,r. Ad, geçen çal, malardaki her s,n,f düzeyinin kelime s,kl,k listesinde yer alan kelimeler aras,nda en s,k kullan,lan ilk 500 kelime al,nm, t,r. Çal, man,n amac,na uygun olarak toplam s,kl,k listelerinden elde edilen 4000 kelime yap,s,na göre incelenmi , yap,m eki bulunan türemi kelimeler s,n,f seviyelerine göre ç,kar,lm, ve ald, , eklerin türüne, say,s,na, s,kl, ,na ve yüzdeli ine göre analiz edilip yorumlanm, t,r. Verilerin çözümlenmesinde Simple Concordance Program 4.07 (www.textworld.com/scp), ile Microsoft Excel yaz,l,mlar,ndan faydalan,lm, t,r.

3. Bulgular ve Yorum

Çal, mada bulgular iki a amal, olarak verilmektedir. Birinci a mada her s,n,f düzeyindeki ilkö retim ö rencilerinin kulland,klar, türemi kelimeler ve onlara ili kin say,sal veriler sunulmaktad,r. kinci a mada kelime türetmede kullan,lan yap,m eklerinin türü, s,kl,klar,, kaç kelime kullan,ld, , ve s,n,f düzeylerine göre da ,l,mlar,na ili kin bulgular sunulmaktad,r.

3.1. Türemi Kelimelere li kin Bulgular ve Yorum

S,n,f düzeylerine göre ilkö retim ö rencilerinin kulland,klar, türemi kelimeler ve bunlara ili kin de erlendirmeler a a ,dad,r.

İkö retim Birinci S,n,f: İkö retim birinci s,n,f ö rencilerinin yaz,l, anlat,mlar,nda kulland,klar, farkl, kelime say,s, 1.543, bu kelimelerin kullan,m s,kl,klar, toplam, 14.685'tir (Karada 2005). Çal, mada incelenen ilk 500 kelimenin kullan,m s,kl,klar, toplam, 13.073'tür. Birinci s,n,f düzeyinde ilk 500 kelime farkl, kelimelerin % 32,4'üne, toplam kelime say,s,n,n % 89,02'sine kar ,l,k gelmektedir.

Birinci s,n,f düzeyinde 89 türemi kelime kullan,lm, t,r. Bu kelimelerin kullan,m s,kl,klar, 1.626'dır. 89 türemi kelime ilk 500 kelimenin, farkl, kelime olarak % 17,8'ine s,kl,klar, bak,m,ndan da % 12,43'üne kar ,l,k gelmektedir.

Seksen dokuz türemi kelimedenden 64'ü bir yap,m eki alm, , 22'si iki yap,m eki alm, ve 3'ü de üç yap,m eki alm, t,r. 4 ve daha fazla yap,m eki alan kelime bulunmamaktad,r. Türemi kelimeler unlard,r:

alma 5, anlat- 20, anlatmak 4, arkada 113, atla- 9, atlama 10, atlamak 6, ayakl, 4, ba la- 25, ba l,kl, 5, binme 8, birazc,k 7, birlikte 9,

bitir- 19, bula ,k 34, bulma 8, büyük 13, çal, ma 5, ç,kar- 38, ç,kart- 11, çizgi film 16, de i tir- 20, ders yapma 4, dinle- 6, dinlen- 36, dola - 8, dondurma 5, durulama 5, dü ün- 5, e len- 10, ekmek 16, evcilik 20, evlenmek 6, f,rçala- 15, geçir- 12, gezme 6, gitme 6, giysi 4, hayat bilgisi 4, haz,rla- 27, haz,rlama 7, h,zl, 4, izle- 46, kald,r- 9, kapmaca 9, oduncu 14, okuma 15, oyna- 186, oynama 42, oynamak 20, oynan- 35, oyuncak 5, ö renci 5, ö retmen 17, önlük 20, pi ir- 4, renkli 4, saklambaç 98, saklan- 31, sal,ncak 4, salla- 4, sallan- 4, sevimli 9, sevin- 12, söyle- 17, temizlik 6, topla- 31, toplama 7, uyku 10, üzü- 6, yakala- 12, yakalamaca 20, yakalan- 5, yapma 9, yaramaz 6, yard,m etme 5, yard,mc, ol- 15, ya a- 22, yatak 19, yaz, 11, yazma 5, yeme 8, yemek 186, y,kama 7, yiyecek 6, yorul- 7, yumu ac,k 5, yumu ak 5, z,pla- 8.

İkō retim kinci S,n,f: İkō retim ikinci s,n,f ö rencilerinin yaz,- l, anlat,m,lar,nda kulland,klar, farkl, kelime say,s, 2.329, bu kelimelerin kullan,m s,kl,klar, toplam, 26.737'dir (Karada , 2005). Çal, mada incelenen ilk 500 kelimenin kullan,m s,kl,klar, toplam, 23.135'tir. kinci s,n,f düzeyinde ilk 500 kelime farkl, kelimelerin %21,46'sına, toplam kelime say,s,n,n %86,52'sine kar ,l,k gelmektedir.

kinci s,n,f düzeyinde 90 türemi kelime kullan,lm, t,r. Bu kelimelerin kullan,m s,kl,klar, 2.963'tür. 90 türemi kelime ilk 500 kelimenin, farkl, kelime olarak %18'ine s,kl,klar, bak,m,ndan da %12,8'ine kar ,l,k gelmektedir.

Doksan türemi kelimedenden 69'u bir yap,m eki alm, , 19'u iki yap,m eki alm, ve 2'si de üç yap,m eki alm, t,r. 4 ve daha fazla yap,m eki alan kelime bulunmamaktadır. Türemi kelimeler unlar,r:

alma 9, anlat- 38, arkada 345, atla- 45, atlama 19, atlamak 18, ba la- 17, ba lan- 9, ba la- 68, bekle- 15, beslen- 11, birinci 8, birlikte 30, bitir- 31, böylece 10, bula ,k 40, bulun- 8, çat, 8, ç,kar- 40, ç,kart- 13, ç,k, 8, çizgi film 13, de i tir- 20, dinle- 13, dinlen- 35, dola - 10, ebele- 24, ebeleme 7, e len- 29, ekmek 15, evcil 8, evcilik 8, f,rçala- 20, gezi 10, gezme 11, giyin- 10, giysi 8, gözlük 16, haz,rla- 30, h,zl, 18, ikinci 7, i le- 7, izle- 78, kald,r- 8, kaleci 18, kapat- 8, kapmaca 8, karde 53, olma 11, oyna- 374, oynama 77, oynamak 49, oynan- 30, oyuncak 10, oyuncu 9, ödev 67, ö retmen 48, önlük 23, saklambaç 160, saklan- 104, say, 25, say, - 17, sayma 9, sevimli 10, sobele- 45, söyle- 52, tatlı, 11, topla- 28, uçak 9, üzü- 15, vurul- 8, yakala- 35, yakalama 17, yakalamaca 14, yakalan- 9, yapma 15, yapmak 17, yard,m etmek 8, yard,mc, ol- 11, yar, 8, ya a- 30, yatak 21, yatma 9, yaz, 8, yemek 242, y,kama 13, yiyecek 8, yüzme 10, zevkli 7, z,pla- 8.

İkō retim Üçüncü S,n,f: İkō retim üçüncü s,n,f ö rencilerinin yaz,l, anlat,m,lar,nda kulland,klar, farkl, kelime say,s, 3.233, bu kelimele-

rin kullanılmaları, toplam, 42.438'dir (Karada 2005). Çalınan maddelerden incelenen ilk 500 kelimenin kullanılmaları, toplam, 35.654'tür. Üçüncü sınıfta düzeyinde ilk 500 kelime farklı kelimelerin % 15,46'sına, toplam kelime sayısının % 84,01'ine karşılık gelmektedir.

Üçüncü sınıfta düzeyinde 89 türemiş kelime kullanılmaları, tır. Bu kelimelerin kullanılmaları, 3.933'tür. 89 türemiş kelime ilk 500 kelimenin, farklı kelime olarak % 17,8'ine karşılık, bakılmadan da % 11,03'üne karşılık gelmektedir.

Seksen dokuz türemiş kelimedenden 74'ü bir yapı, 13'ü iki yapı, 5'ini üç ve 4'ü de dört yapı, tır. 5 ve daha fazla yapı alan kelime bulunmamaktadır. Türemiş kelimeler şunlardır:

alma 27, anlat- 46, arkada 291, atla- 23, ayrıl- 18, ba la- 63, bekle- 25, bilgi 16, birinci 17, birlikte 41, bitir- 51, böylece 14, bulaşık 58, bulma 18, büyük 43, çalınan 12, çalınan- 58, çalınan- 16, çizgi 14, de iştirak 47, dinle- 15, doğum günü 38, düğün- 14, ebelevizyon 18, e len- 22, e lenceli 14, ekmek 25, evcilik 19, fırçala- 45, futbolcu 25, geçir- 24, genellikle 13, gezme 15, gezmek 13, gitme 16, gitmek 19, giyin- 11, giysi 11, görmek 13, görün- 11, hazırla- 41, heyecanlı, 15, ikinci 18, izle- 127, kaldırım- 23, kaleci 22, mutlu ol- 28, olma 56, olmak 38, oyna- 496, oynama 85, oynamak 74, oynan- 54, oyuncak 17, oyuncu 35, ödev 105, öret- 31, öretmen 60, önlük 49, özele- 17, saklambaç 91, saklan- 60, salınacak 15, say, 12, sevgi 18, sevimli 23, sevin- 71, sıklıkla- 18, sobele- 17, söyle- 45, tatlı, 38, temizle- 18, temizlik 14, topla- 60, toplama 13, uyku 12, üzül- 42, yakala- 24, yakalanma 14, ya a- 38, yatak 42, yaz, 14, yemek 417, zevkli 18.

İkinci Dördüncü Sınıfta: İkinci dördüncü sınıfta öğrencilerin yazılmaları, anlatılmaları, kullandılmaları, farklı kelime sayısının, 4.835, bu kelimelerin kullanılmaları, toplam, 64.198'dir (Karada 2005). Çalınan maddelerden incelenen ilk 500 kelimenin kullanılmaları, toplam, 50.449'dur. Dördüncü sınıfta düzeyinde ilk 500 kelime farklı kelimelerin % 10,34'üne, toplam kelime sayısının % 78,58'ine karşılık gelmektedir.

Dördüncü sınıfta düzeyinde 85 türemiş kelime kullanılmaları, tır. Bu kelimelerin kullanılmaları, 4.693'tür. 85 türemiş kelime ilk 500 kelimenin, farklı kelime olarak % 17'ine karşılık, bakılmadan da % 9,3'üne karşılık gelmektedir.

85 türemiş kelimedenden 69'u bir yapı, 14'ü iki yapı, 2'sini üç yapı, tır. 4 ve daha fazla yapı alan kelime bulunmamaktadır. Türemiş kelimeler şunlardır:

açıl- 18, a la- 64, alma 25, an, 82, anla- 62, anla - 26, anlat- 113, arama 19, arkada 700, atla- 26, ayrıl- 44, ba arıl, 18, ba la- 170, ba -

l,kl, 30, bekle- 60, birinci 31, birlikte 72, bulun- 18, büyük 129, çal, kan 29, çal, ma 18, çaml,k 20, çekil- 18, ç,kar- 46, de er 38, dilek 21, do um günü 27, dondurma 20, durum 21, dü ün- 49, e len- 57, ekmek 19, evlen- 33, geçin- 21, geçir- 31, gelecek 82, gelme 18, gezi 51, gezme 27, gidil- 22, gitme 38, gitmek 29, güzellik 31, haz,rla- 28, heyecanlı, 18, h,zl, 19, ikinci 26, iyile - 18, izle- 40, kalma 22, kalpli 29, kapan- 44, karde 268, olma 43, olmak 26, oyna- 293, oynama 23, ö retmen 193, öldür- 23, önemli 20, özle- 42, payla - 53, sadece 26, sal,ncak 26, sevgi 31, sevgili 43, sevin- 91, sevinçli 20, s,k,l- 19, so uk 21, söyle- 105, tan, - 21, tarihi 27, tarihi eser 21, tatlı, 28, topla- 50, uçurtma 19, üzü- 55, yap,l- 29, ya a- 94, yatak 26, yaz, 38, yemek 147, yiyecek 30, yolculuk 25.

İkö retim Be inci S,n,f: İkö retim be inci s,n,f ö rencilerinin yaz,l, anlat,mlar,nda kulland,klar, farklı, kelime say,s, 4.948, bu kelimelerin kullan,m s,kl,klar, toplam, 60.047'dir (Karada 2005). Çal, mada incelenen ilk 500 kelimenin kullan,m s,kl,klar, toplam, 46.002'dir. Be- inci s,n,f düzeyinde ilk 500 kelime farklı, kelimelerin %10,1'ine, toplam kelime say,s,n,n %76,6'sına kar ,l,k gelmektedir.

Be inci s,n,f düzeyinde 84 türemi kelime kullan,lm, t,r. Bu kelimelerin kullan,m s,kl,klar, 4.327'dir. 84 türemi kelime ilk 500 kelimenin, farklı, kelime olarak %16,8'ine s,kl,klar, bak,m,ndan da %9,4'üne kar ,l,k gelmektedir.

84 türemi kelimedenden 73'ü bir yap,m eki alm, , 10'u iki yap,m eki alm, ve , 1'ü üç yap,m eki alm, t,r. 4 ve daha fazla yap,m eki alan kelime bulunmamaktadır. Türemi kelimeler unlard,r:

aç,l- 18, alma 22, an, 69, anla- 53, anla - 22, anlat- 114, arkada 711, arkada l,k 26, art,k 43, atla- 21, avc, 20, ayr,ca 22, ayr,l- 32, ba a- r,l, 29, ba la- 158, bekle- 31, be inci 19, bir sürü 18, birinci 26, birlikte 99, bitir- 21, bölüm 19, böylece 17, bulun- 57, çal, kan 26, çal, ma 35, ç,kar- 46, de er 84, de erli 22, dinle- 28, dola - 19, dolu 22, dördüncü 17, durum 24, dü ün- 56, e len- 49, evlen- 24, geçir- 31, gelecek 215, gezme 19, gitme 30, gitmek 40, güzellik 30, haz,rla- 25, ikinci 30, iyice 18, izle- 23, karde 160, K,rm,z, Ba l,kl, K,z 36, mutlu 41, okuma 19, olma 73, olmak 27, oyna- 160, oynama 18, ö renci 30, ö retmen 205, öldür- 19, önemli 36, özellik 26, özle- 20, payla - 44, sevgi 35, sevgili 23, sevin- 57, sevinç 19, sevinçli 19, s,nav 27, sorun 18, söyle- 115, tarihi 19, ta ,n- 22, topla- 28, üçüncü 22, üzü- 54, yakala- 21, yap,l- 34, yapma 36, ya a- 65, ya l, 39, yatak 24, yaz, 22, yemek 113, ye illik 21.

İkö retim Alt,nc, S,n,f: İkö retim alt,nc, s,n,f ö rencilerinin yaz,l, anlat,mlar,nda kulland,klar, farklı, kelime say,s, 4.965, bu kelimelerin kullan,m s,kl,klar, toplam, 61.841'dir (Kuruday,o lu 2005). Çal, mada incelenen ilk 500 kelimenin kullan,m s,kl,klar, toplam, 47.758'dir. Alt,n-

c, s,n,f düzeyinde ilk 500 kelime farklı, kelimelerin % 10,07'sine, toplam kelime say,s,n,n % 72,22'sine karşı, k gelmektedir.

Alt,nc, s,n,f düzeyinde 88 türemi kelime kullanılm, t,r. Bu kelimelerin kullanılm s,kl,klar, 4.723'tür. 88 türemi kelime ilk 500 kelimenin, farklı, kelime olarak % 17,6'sına s,kl,klar, bakılm,ndan da %9,88'ine karşı, k gelmektedir.

88 türemi kelimedenden 75'i bir yapılm eki alm, , 13'i iki yapılm eki alm, t,r. 3 ve daha fazla yapılm eki alan kelime bulunmamaktadır. Türemi kelimeler unlardır:

a la- 59, alma 38, an, 84, anla - 18, anlat- 139, annelik 21, arkada 682, arkada l,k 69, atla- 22, ayr,l- 44, ba ar, 22, ba ar,l, 43, ba la- 155, bekle- 45, bence 22, be inci 21, bilgi 22, birinci 30, birlikte 79, böylece 20, bulun- 28, büyük 103, çal, ma 21, ç,kar- 31, de er 69, de erli 28, dinle- 24, dola - 28, dostluk 42, durum 23, duygu 29, düşün- 78, düşünce 20, e len- 51, evlen- 25, geçir- 27, gelecek 210, gelin 20, gezi 95, gezme 22, gitme 45, gitmek 35, görmek 22, gözlü 19, güzellik 34, hat,rla- 18, haz,rla- 19, haz,rlan- 20, heyecanlı, 24, ikinci 24, iyi kalpli 18, iyilik 18, izle- 28, karde 111, kat,l- 18, konu - 45, korku 20, köylü 23, olma 90, olmak 43, oyna- 133, ö renci 31, ö retmen 248, öldür- 33, önce 52, önemli 38, payla - 45, sayg, 28, sevgi 48, sevgili 22, sevin- 47, sevinç 25, s,nav 20, soru 24, sorun 22, söyle- 185, tan, - 25, tatl, 22, topla- 35, üzü- 68, üzüntü 21, yakla - 19, yap,l- 19, yapma 29, ya a- 67, ya l, 22, yaz,(nesir) 28, yemek 84.

İkinci retim Yedinci S,n,f: İkinci retim yedinci s,n,f öğrencilerinin yazılm, anlatılm,nda kullandılm, farklı, kelime say,s, 5.331, bu kelimelerin kullanılm s,kl,klar, toplam, 64.804'tür (Kuruday,olu, 2005). Çal, - mada incelenen ilk 500 kelimenin kullanılm s,kl,klar, toplam, 49.195'tir. Yedinci s,n,f düzeyinde ilk 500 kelime farklı, kelimelerin % 9,37'sine, toplam kelime say,s,n,n % 75,91'ine karşı, k gelmektedir.

Yedinci s,n,f düzeyinde 86 türemi kelime kullanılm, t,r. Bu kelimelerin kullanılm s,kl,klar, 4.981'dir. 86 türemi kelime ilk 500 kelimenin, farklı, kelime olarak % 17,2'sine s,kl,klar, bakılm,ndan da % 10,12'sine karşı, k gelmektedir.

88 türemi kelimedenden 71'i bir yapılm eki alm, , 14'i iki yapılm eki ve 1'i üç yapılm eki alm, t,r. 4 ve daha fazla yapılm eki alan kelime bulunmamaktadır. Türemi kelimeler unlardır:

aç,l- 18, a la- 60, alma 21, almak 20, an, 73, anla - 23, anlat- 134, arkada 689, arkada l,k 64, ayr,l- 42, ba ar, 32, ba ar,l, 54, ba la- 218, bekle- 40, belirle- 18, bence 26, bilgi 24, birinci 22, birlikte 53, bitir- 19, boyunca 23, büyük 114, çal, ma 40, ç,kar- 28, davran, 25, de er 90,

de erli 26, dinle- 31, dola - 22, dolu 33, dostluk 48, durum 32, dü ün- 134, dü ünçe 24, e len- 26, evlen- 21, geçen 20, geçin- 19, geçir- 38, gelecek 448, gelme 28, gezi 113, gezme 39, gitme 40, gitmek 35, güzellik 54, haz,rla- 59, ilk önce 21, iyilik 20, izle- 29, karde 85, kar ,l,k 30, korku 25, mimar,l,k 19, mutluluk 21, okuma 26, olma 98, olmak 48, oyna- 111, ö renci 33, ö retmen 146, önce 52, önemli 84, özellik 29, payla - 38, sevgi 63, sevin- 37, sevinç 24, s,nav 26, so uk 24, söyle- 126, tan, - 19, topla- 35, uçurtma 19, uzak 23, üzül- 51, ya mur 29, yakla - 21, yapma 29, yapmak 20, ya a- 74, ya am 29, ya l, 28, yazar 21, yemek 87, y,k,l- 21.

İkö retim Sekizinci S,n,f: İkö retim sekizinci s,n,f ö rencilerinin yaz,l, anlat,m,lar,nda kulland,klar, farkl, kelime say,s, 5.055, bu kelimelerin kullan,m s,kl,klar, toplam, 57.744tür (Kuruday,o lu, 2005). Çal, mada incelenen ilk 500 kelimenin kullan,m s,kl,klar, toplam, 44.044tür. Yedinci s,n,f düzeyinde ilk 500 kelime farkl, kelimelerin %9,89üne, toplam kelime say,s,n,n % 76,27esine kar ,l,k gelmektedir.

Sekizinci s,n,f düzeyinde 104 türemi kelime kullan,lm, t,r. Bu kelimelerin kullan,m s,kl,klar, 5.101tür. 104 türemi kelime ilk 500 kelimenin, farkl, kelime olarak %20,8üne s,kl,klar, bak,m,ndan da %11,58üne kar ,l,k gelmektedir.

104 türemi kelimededen 83ü bir yap,m eki alm, ve 21ü iki yap,m eki alm, t,r. 3 ve daha fazla yap,m eki alan kelime bulunmamaktadır. Türemi kelimeler unlard,r:

a la- 51, a lama 18, alma 27, almak 20, an, 57, anla- 78, anlat- 121, arkada 697, arkada l,k 61, art,k 63, ayr,l- 46, ba ar, 34, ba ar,l, 22, ba la- 165, bekle- 39, belirle- 36, bence 32, bilgi 22, birlikte 57, boyunca 22, bulun- 68, büyük 108, çal, ma 35, ç,kar- 18, davran, 33, de er 122, de erli 23, demek 19, dinle- 23, dolu(xbo) 28, dostluk 38, durum 25, duygusal 21, dü ün- 119, dü ünçe 39, e itim 25, e len- 35, etkile- 16, farkl, 17, geçen 18, geçir- 47, gelecek 436, gelme 18, gezi 72, gezme 25, gitme 52, gitmek 19, görme 21, görmek 34, görün- 20, gözlü 26, güzellik 62, haz,rla- 35, haz,rlan- 21, ikinci 18, ilk önce 27, iyilik 24, izle- 16, karde 53, korku 18, mutluluk 30, okuma 21, olma 107, olmak 41, oyna- 64, ö renci 35, ö retmen 106, öldür- 26, önemli 50, özellik 25, özellikle 16, payla - 39, saçl, 24, sa la- 18, sa lam 24, sayg, 19, sekizinci 29, sevgi 44, sevinç 16, s,k,nt, 19, s,nav 51, sinirlen- 23, sorumlu 21, sorun 23, söyle- 135, tan, - 27, tatl, 33, topla- 23, toplum 35, türlü 19, uzak 27, üzül- 44, ya mur 25, yakla - 17, yap,l- 25, yapma 28, ya a- 72, ya am 29, yazar 21, yaz, 18, yemek 38, ye illik 20, yolculuk 30, zorluk 22.

İkö retim ö rencilerinin yaz,l, anlat,m,lar,nda kulland,klar, türemi kelimelere ili kin a a ,daki tablo genel bir görünüm sunmaktadır:

S,n,f	Türemi Kelimelerin			
	Say,s,	%	S,kl, ,	%
1	89	17,80	1.626	12,44
2	90	18,00	2.963	12,81
3	89	17,80	3.933	11,03
4	85	17,00	4.693	9,30
5	84	16,80	4.327	9,41
6	88	17,60	4.723	9,89
7	86	17,20	4.981	10,13
8	104	20,80	5.101	11,58
Toplam	715	-	32.347	-

Tablo 1. S,n,f Düzeylerine Göre Türemi Kelime Sayı,lar, ve Oranlar,.

Tablo 1'de türemi kelimelerin sayı,lar, ve s,kl,klar, itibari ile s,n,f seviyelerine göre, öğrencilerin en sık kullandığı, 500 kelime içindeki oranlar, görülmektedir. Sekizinci s,n,f hariç öğrencilerin kullanım, olduğu türemi kelime sayı,lar, birbirine yakın olup 84 ile 90 arasındadır. Sayı,lar, açısından en yüksek türemi kelime kullanım,, hem sayı, (104) hem oran (% 20,80) olarak sekizinci s,n,fte görülmektedir. Türemi kelimelerin s,kl,klar,n,n ilk 500 kelimenin s,kl,klar, içindeki payına bakıldığında birinci s,n,fte dördüncü s,n,f kadar bir dü ü ve bu s,n,fte de sekizinci s,n,f kadar bir yükselişten bahsedebiliriz. Bu açıdan bakıldığında; türemi kelime kullanım, en yüksek % 12,81 oran, ile ikinci s,n,fte iken en düşük kullanım, ise %9,30 ile dördüncü s,n,fte'dir. Bütün s,n,f düzeylerinde kullanılan toplam türemi kelime sayı,lar, 715'tir. Farklı s,n,f düzeylerinde kullanılan toplam 715 kelime örneklem içinde 32.347 kez tekrarlanmış, t.r. unu da belirtmek gerekir ki, türemi kelimelerin bir k,sm, birden fazla yapılmış, t.r. Çalınan, man, n ilerleyen bölümlerinde bu durum açıklanacaktır.

3.2. Kelime Türetmede Kullanılan Yapımların Eklerine İlişkin Bulgular ve Yorum

İlk özetim 1. s,n,fte 8. s,n,f kadar kullanılan yapımların sayı,lar, 44'tür. Yapımların türünü, s,kl,klar,, kaç farklı kelimeye kullanıldığını, ve s,n,f düzeylerindeki dağılımların, gösteren tablo a a şudur:

Sıra No	Yapım Ekleri	Eklerin Türü	Geçti i Kelime	Toplam S,k,l,k	1. S,n,f	2. S,n,f	3. S,n,f	4. S,n,f	5. S,n,f	6. S,n,f	7. S,n,f	8. S,n,f
1	la	FYE	53	6445	469	920	784	947	727	907	879	812
2	da	YE	3	5178	113	398	291	968	897	862	838	811
3	a	FYE	6	2759	305	560	662	410	243	200	214	165
4	n	FFYE	28	2596	246	405	363	359	303	294	285	341
5	ma	F YE	34	2171	196	229	285	272	252	245	340	352
6	mak	F YE	14	2152	238	349	599	221	180	184	210	171
7	l,k	YE	21	1609	60	77	136	148	202	263	338	385
8	acak	F YE	3	1472	10	-	15	138	215	210	448	436
9	l,	YE	27	1365	26	47	136	225	245	259	192	235
10	,	F YE	12	1311	11	59	26	189	131	316	330	249
11	man	F YE	1	1023	17	48	60	193	205	248	146	106
12	k	F YE	9	1010	71	70	143	197	67	103	161	198
13	l	FFYE	11	922	13	23	101	205	138	149	132	161
14	t	FFYE	6	846	35	59	93	132	114	139	153	121
15		FFYE	11	784	42	95	58	118	85	180	123	83
16	g,	F YE	11	593	30	13	60	74	58	149	87	122
17	ar	F YE	3	544	-	-	-	38	106	97	137	166
18	ca	YE	10	436	10	32	14	26	57	94	122	81
19	,r	FFYE	4	393	35	31	75	50	52	27	76	47
20	nc,	YE	6	387	-	15	35	57	114	75	22	69
21	m	F YE	9	384	-	10	75	48	43	23	61	124
22	baç	F YE	1	349	98	160	91	-	-	-	-	-
23	ar	FFYE	2	345	49	53	74	46	46	31	28	18
24	c,	YE	8	320	49	46	150	25	20	-	-	30
25	v	F YE	2	296	-	67	105	-	27	20	26	51
26	d,r	FFYE	5	253	34	28	70	43	19	33	-	26
27	,c,	F YE	1	134	5	-	-	-	30	31	33	35
28	ç	F YE	2	123	-	-	-	20	38	25	24	16
29	ca	F YE	2	97	-	-	14	-	-	20	24	39
30	n	F YE	2	83	-	-	-	-	18	42	-	23
31	î	YE	2	67	-	-	-	48	19	-	-	-
32	an	F YE	2	60	-	8	14	-	-	-	20	18
33	,	F YE	1	58	-	-	-	-	-	-	25	33
34	gan	F YE	1	55	-	-	-	29	26	-	-	-
35	mur	F YE	1	54	-	-	-	-	-	-	29	25
36	n	YE	1	45	-	-	-	-	-	-	23	22
37	m	YE	1	44	9	-	-	-	-	-	-	35
38	,nt,	F YE	2	40	-	-	-	-	-	21	-	19
39	cak	YE	1	32	5	10	17	-	-	-	-	-
40	s,	F YE	1	23	4	8	11	-	-	-	-	-
41	sal	YE	1	21	-	-	-	-	-	-	-	21
42	c,k	YE	2	12	12	-	-	-	-	-	-	-
43	c,l	YE	1	8	-	8	-	-	-	-	-	-
44	maz	F YE	1	6	6	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	325	36.905	2.198	3.828	4.557	5.226	4.677	5.247	5.526	5.646		

Tablo 2. Kelime türetmede kullanılan yapım eklerinin genel görünümü.

Tablo 2, eklerin kullanılmalarına göre düzenlenmiştir. En sık kullanılan *ö+laö* isimden fiil yapma eki ilk sırada yer alırken, en az kullanılan *öóamazö* eki 44. sırada yer almıştır. Ara tırmada belirlenen 44 yapma eki 325 farklı kelimedede 36.905 kez kullanılmıştır. Tablo 1’de görüleceği üzere türemiş kelimelerin toplam sayısı, 32.347’dir. Tablo 2’de toplam kelime sayısı, de 36.905 olarak görülmektedir. Bu iki değer birbirleriyle çelişki görünse de bu farklılık, bazı kelimelerde birden fazla yapma ekinin kullanılması,ndan kaynaklanmaktadır. öçürütme, dondurma vb.ö kelimelerde türetme işlemi birden çok kez gerçekleşmiştir. Yine Tablo 1’de görüldüğü gibi, ilkö retimin bütün sınıflı düzeylerinde kullanılan türemiş kelime sayısı, 715’dir. Farklı sınıflı düzeylerinde kullanılan aynı/ortak türemiş kelimeler dikkate alınarak toplam hesaplandığında bütün sınıflı düzeylerinde birbirinden farklı, 325 türemiş kelime ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2’min *öToplamö* satırında, *ö1. Sınıflı* sütunundan itibaren her sınıflı düzeyinde kullanılan türemiş kelimelerin kullanılmaları, göstermektedir. Görüldüğü gibi, beşinci sınıflı düzeyi hariç, genel olarak sınıflı düzeyi arttıkça türemiş kelimelerin kullanılmaları arttı, , görülmektedir. Beşinci sınıflı düzeyi, dördüncü sınıflı düzeyinin gerisinde kalmıştır.

Yukarıdaki tablonun *öGeçti i Kelimeö* sütununda yapma eklerinin kaç farklı kelimedede kullanıldığı, , gösterilmiştir. Yapma ekinin kaç farklı kelimededen yeni kelime türettiği önemlidir. Zira bazı eklerin kullanılmaları, son derece yüksekken, geçtiği kelime sayısı, düşüktür. Listede ikinci sırada yer alan *ö+da ö* eki en sık kullanılan ikinci ek olması,na rağmen, sadece üç farklı kelimedede geçmektedir. Bunlar, *öarkada , arkada l,k, karde ö* kelimeleridir. Türetme işlemi açısından bakıldığında, *ö+da ö* ekinin iki kelime kökünden yeni kelime türettiği görülmektedir. Aynı kökten türeyen *arkada* ve *arkada l,k* kelimeleri ile *karde* kelimesindeki kullanılmaları, , 5.178’dir. Bu değer bu üç kelimenin örneklem içinde 5.178 kez kullanıldığı, , göstermektedir. Yine üç kelimedede kullanılan *öóacakö* ekinin eklendiği kelimelerin örneklem içinde 1.472 kez geçtiği görülmektedir.

Tabloda yer alan eklerden *ö+iö* eki Türkçede kullanılan *öyabancı, eklerö*(Korkmaz, 2003: 136)’dır. ki farklı kelimedede 67 kez kullanılmıştır.

Bütün sınıflı düzeylerinde ortak olarak kullanılan yapma eklerinin sayısı, 18’dir. Bu ekler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

YE	S,kl,k	Geçti i Kelime	FYE	S,kl,k	Geçti i Kelime	FFYE	S,kl,k	Geçti i Kelime	F YE	S,kl,k	Geçti i Kelime
ca	436	10	a	2.759	6	ar	345	2	g,	593	11
da	5.178	3	la	6.445	53	,r	393	4	,	1.311	12
l,	1.365	27				l	922	11	k	1.010	9
l,k	1.609	21				n	2.596	28	ma	2.171	34
						t	784	11	mak	2.152	14
							846	6	man	1.023	1

Tablo 3. İlkö retimin Bütün S,n,f Düzeylerinde Ortak Kullan,lan Yap,m Ekleri.

Tablo 3'te görüldü ü gibi bütün s,n,flarda ortak olarak kullan,lan eklerin kullan,m s,kl,klar, da genel olarak yüksektir. Bu ekler türetme i levi aç,s,ndan de erlendirildi inde, *ö-manö* eki hariç, birden çok kelimedenden yeni kelime türetmi lerdir. Fiilden isim yapan *ömanö* ekine *öö -retmenö* kelimesinde rastlanmaktadır. Kullan,m s,kl, ,n,n yüksek olmas, ise ilkö retim düzeyinde ö rencilerin ya am,nda ö retmenin a ,rl, ,n, göstermesi aç,s,ndan kayda de erdir.

Çal, mada yap,m eklerinin türlerine göre da ,l,m, belirlenmi tir. Tespit edilen 44 yap,m ekininin, *öFiilden Fiil Yap,m Eki, simden Fiil Yap,m Eki, simden sim Yap,m Eki, Fiilden sim Yap,m Eki* olmak üzere da ,l,m, a a ,daki tabloda gösterilmi tir:

Eklerin Türü	YE		FYE		F YE		FFYE		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Eklerin Say,s,	13	29,55	2	4,55	22	50	7	15,91	44	100
Eklerin S,kl, ,	9.524	25,81	9.204	24,94	12.038	32,62	6.139	16,63	36.905	100
Geçti i Kelime	84	25,85	59	18,15	115	35,38	67	20,62	325	100

Tablo 4. Yap,m Eklerinin Türlerine Göre Da ,l,m,.

Tablo 4'te yeni bir kelime türetmeye yarayan yap,m eklerinin türlerine göre say,lar,, s,kl,klar, ve yüzdeler da ,l,m,lar, görülmektedir. İlkö retim ö rencilerinin yaz,l, anlat,m,lar,nda kullanm, olduklar, toplam 44 yap,m ekinin 7'isi fiilden fiil, 5'isi isimden fiil, 3'ü isimden isim ve 22'isi fiilden isim yap,m ekidir. Say,lar, aç,s,ndan bak,ld, ,nda fiilden isim yapmaya yarayan ekler toplam kullan,lan yap,m eklerinin yar,s,n, olu - turmaktadır. Ö renciler en az (2, %4,55) isimden fiil yap,m eki kullan, lard,r. S,kl,klar, aç,s,ndan bak,ld, ,nda en çok fiilden isim (12.038, %32,62) yap,m ekleri kullan,lrken en az fiilden fiil (6.139, %16,63) yap,m ekleri kullan,lm, t,r. Tablodan ç,kar,lacak bir ba ka sonuç da yap,m eklerinin kullan,ld, , farklı kelime say,lar,d,r. Bu aç,dan bak,ld, ,nda da

yine en fazla fiilden isim (115, % 35,38) en az da isimden fiil (59, %18,15) yap,m eklerinin kullan,ld, ,n, görülmektedir.

Tart, ma ve Sonuç

Ara t,rmada, ilkö retimin her s,n,f için, ö rencilerin yaz,l, anlat,mlar,ndan elde edilen kelime s,kl,k listelerinin ilk 500 kelimesi taranm, ve türemi kelimeler tespit edilmi tir. Ö renciler, birinci s,n,f düzeyinde 89, ikinci s,n,fta 90, üçüncü s,n,fta 89, dördüncü s,n,fta 85, be inci s,n,fta 84, alt,nc, s,n,fta 88, yedinci s,n,fta 86 ve sekizinci s,n,fta 104 türemi kelime kullanm, lard,r. Toplam türemi kelime say,s, 715tir. Bu kelimeler 325 farklı kelimedenden oluşmaktadır. S,n,f düzeyleri arasında kullanılan türemi kelime say,s, bakım,ndan büyük farklılıkların bulunmad, ,, ilkö retimin ilk yedi s,n,f düzeyinde türemi kelime say,lar,n,n 84 ile 90 aral, ,nda oldu u, buna karş,lık sekizinci s,n,f düzeyinde say,n,n di er düzeylerin oldukça üzerine ç,karak 104'e ula t, , görülmektedir.

Türemi kelimeler yap,sal olarak incelendi inde, türetme ilevi ile kelime kök ve gövdelerine eklenen 44 yap,m eki tespit edilmi tir. Bu eklerden 13'ü isimden isim yap,m eki, 2'isi isimden fiil yap,m eki, 22'si fiilden isim yap,m eki ve 7'si fiilden fiil yap,m ekidir. Fiilden isim yap,m ekler toplamda kullanılan yap,m eklerinin yar,s,n, oluşmaktadır. Bu durum Türkçenin kelime türetme özelliğine uygundur. Zira say, olarak fiilden isim yapan ekler di er yap,m eklerinden daha fazladır. Korkmaz (2003) *Türkiye Türkçesi Grameri*nde 67 fiilden isim yap,m eki, 55 isimden isim yap,m eki, 21 isimden fiil yap,m eki ve 19 fiilden fiil yap,m eki vermektedir. Çal, mada elde edilen di er yap,m eklerine ilik kin veriler de bu s,ralamaya büyük ölçüde uyum göstermektedir. Burada belirtilmesi gereken bir başka husus ise, çal, mada belirlenen iki isimden fiil yap,m ekinin 9.204 s,kl,kla kullan,lm, olmas,d,r. $\tilde{o}+a$, $+la\tilde{o}$ isimden fiil yap,m eklerinin Türkçenin en i lek eklerinden olması, bu durumu açıklamaktadır.

Çal, mada tespit edilen 44 yap,m ekinde biri olan $\tilde{o}+i\tilde{o}$ eki nispet eki olarak kullanılan Arapça bir ektir ve örneklem içinde iki kelimedede 67 kez kullan,lm, t,r. Örnekleme bu ek d, ,nda yabancı eke rastlanmam, -t,r.

Her s,n,f düzeyinde ortak kullanılan yap,m eklerinin say,s, 18'dir. Bu eklerin kullan,m s,kl,klar,n,n ve geçti i kelime say,lar,n,n genel olarak yüksek oldu u tespit edilmi tir.

İlkö retim ö rencilerinin yaz,l, anlat,mlar,ndaki türemi kelime kullan,mlar,n, ve kelime türetme biçimlerini ara t,ran bu çal, ma morfolojik bilginin ilkö retim ö rencilerinin kelime hazinesine nas,lyans,d, ,-

n, k,smî olarak resmetmektedir. Çal, mada elde edilen bulgular dil bilgisi e itimi aç,s,ndan kullan,labilir niteliktedir.

Türkçenin kelime türetme özelli i ki ilerin dili daha zengin ve etkili kullanmas,na yard,mc, olmaktadır. Bunun için öncelikle Türkçe e itimi alan ö rencilerde morfolojik fark,ndal,k olu turulmal, ve bu fark,ndal,k bilince dönü türülmelidir. Özellikle kelime hazinesinin geli - tirilmesi/zenginle tirilmesi aç,s,ndan Türkçenin kelime türetme özelli inden yararlan,lmal,d,r.

Dil bilgisi e itiminde Türkçenin kelime türetme özelli ini yans,tacak nitelikte etkinliklere yer verilmelidir. Özellikle kelime ailelerine yönelik etkinlikler tasarlanmal,d,r. Kelimelerin ça r, ,m/kavram alanlar,na yönelik etkinliklerde, ça r, ,m, en üst seviyeye ç,karan kelime aileleri kullan,lmal,d,r.

Bu çal, man,n kar ,m,za ç,kard, , bir ba ka zorunluluk da gerek ilkö retim ö rencilerinin gerekse dil edinimi sürecini de içine alacak ekilde, okul öncesi dönemdeki çocuklar,n kelime türetme yetenekleri üzerine çok daha detayl, ara t,rmalar,n yap,lmaz,d,r. Bu konuda yap,la-cak çal, malar dil bilgisi e itimine ve do al olarak verimli bir dil e itimi-ne , ,k tutacaktır.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Do an (1971), öKelimebilimi ve Anlambilimi Ölçülerinden Yararlanarak Bir Yaz, Dilinin Eskili ini Saptama Yollar, I: Kavram Alan, - Kelime Ailesi li kileri ve Türk Yaz, Dilinin Eskili i Üzerineö, *Türk Dili Ara - t,rmalar, Y,il, , Belleten*, TDK Yay,nlar,, Ankara, s. 2536262.
- AKSAN, Do an (1993), *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yay,nevi, Ankara.
- AKSAN, Do an (1996), *Türkçenin Sözcükler*, Engin Yay,nevi, Ankara.
- AKSAN, Do an (2000), *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, TDK Yay,nlar,, Ankara.
- AVCI, Yusuf (2008), öYap,m Eklerinin Anlam Merkezli S,n,fland,r,lmaz,na Dairö, *VI. Uluslararası, Türk Dili Kurultay,, 25-28 Ekim 2008*, TDK, Ankara.
- BAYRAV, Süheyla (1998), *Yap,sal Dilbilimi*, Multilingual Yay,nlar,, stanbul.
- BERTRAM, R.-M. La,ne-M. M. Virkkala (2000), öThe role of derivatianol morphology in vocabulary acquisition: Get by with a little help my morphem friendsö, *Scandinavian Journal of Psychology*, (41), s. 2876 296.
- ERG N, Muharrem (2002), *Türk Dilbilgisi*, Bayrak Yay,nlar,, stanbul.
- HACIEM NO LU, Necmettin (1991), öTürk Dilinin Mant,k Sistemi ve Kelime Aileleriö, *Türk Kültürü Ara t,rmalar, Prof. Dr. Muharrem Erginø Arma - an*, C. XXVIII (1-2), s. 179-196.

- KARADA , Özay (2005), *İkinci Kademe Ö retimlerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Ara tırma*, (Gazi Üniversitesi E itim Bilimleri Enstitüsü Yay,mlanmam, Doktora Tezi), Ankara.
- KURUDAYIO LU, Mehmet-Karada , Özay (2005), *öKelime Hazinesi Çal -malar, Aç,s,ndan Kelime Kavram, Üzerine Bir De erlendirmeö, Gazi Üniversitesi Gazi E itim Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 2 (2005), s. 2936-307.*
- KURUDAYIO LU, Mehmet (2005), *İkinci Kademe Ö retimlerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Ara tırma* (Gazi Üniversitesi E itim Bilimleri Enstitüsü Yay,mlanmam, Doktora Tezi), Ankara
- KURUDAYIO LU, Mehmet (2006), *öTürkçenin Morfolojik Yap,s,n,n Kelime Hazinesi Aç,s,ndan Önemiö, Büyük Türk Dili Kurultay, Bildirileri, Bilkent Üniversitesi, s.497-505.*
- KORKMAZ, Zeynep (1992), *Grammer Terimleri Sözlü ü*, TDK Yay,nlar., Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (ekil Bilgisi)*, TDK Yay,nlar., Ankara.
- ONAN, Bilginer (2005), *İkinci Kademe Türkçe Ö retiminde Dil Yap,-lar,n,n Anlama Becerilerini (Okuma/Dinleme) Geli tirmedeki Rolü*, (Gazi Üniversitesi E itim Bilimleri Enstitüsü Yay,mlanmam, Doktora Tezi), Ankara.
- REED, Alan (2009), Simple Concordance Program 4.07. www.textworld.com/scp.
- SAUSSURE, Ferdinand. (1996), *Genel Dilbilim Dersleri*, (Çev: Berke Vardar), Birey ve Toplum Yay,nlar., Ankara.
- SCH M TT, Norbert ve Paul Maera (1997), *öResearching Vocabulary Through a Word Knowledge Frameworkö, Studies in Second Language Acquisition, Cambridge University Press. (19), s. 17-36.*
- W LLEM J. ve M. Levelt (2001), *öSpoken word production: A theory of lexical Accessö. Proc. Natl. Acad. Sci, 98 (23) 13464-13471 (www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.231459498)*,
- YAPICI, enay (2004), *öÇocukta Dil Geli imiö, nsan Bilimleri Dergisi, C. 1, S. 1. www.insanbilimleri.com (Eri im, 17.09.2009).*